

Släktforskning – Domstolar och rättsväsende

DIS Syd, onsdagen den 29 september 2021

Inledning

Domstolsforskning

- Personforskning
 - o Kött på benen
- Gårdsforskning
 - o Arvstvister, släktutredningar
- Bygdeforskning
 - o Hur levde man förr
- Historieforskning
 - o Skriftliga källor om historiska skeenden

Lite tips

- Böcker
 - o Claes Westling: Domstolsforskning (Släktforskarförbundets handbok nr 10)
- Video
 - o [Källmaterial med Claes Westling](#) (Youtube)
- Beställ fram domböcker till landsarkivens läsesal
 - o Du gör det i NAD

Land skall med lag byggas

- Man har hittat omfattande lagar 4000 år gamla
 - o Mesopotamien
- Kung av guds nåde
 - o Lagar på gudarnas uppdrag
 - o Ett sätt att styra/förtrycka folket?
- Sverige
 - o Uttrycket finns i gamla landskapslagar
 - o Karl VX valspråk (1859-1872)

Program

- Lite förvaltningshistoria
- Rättsväsendet – Lagar
- Domstolar – Bestraffningar
- Domstolsarkiv
 - o Hjälpmedel – Ingångar
- Exempel

FÖRVALTNINGSHISTORIA

Hur styrdes Sverige?

- Lokalt
 - o Bystämman
 - o Sockenstämman
 - o Kyrkorådet
 - o Domstolar – Häradsrätt – Rådhusrätt
 - o Landskontor och landskansli (= länsstyrelse)
- Centralt
 - o Kunglig Maj:t – Kronan – Myndigheter
 - o Militären
 - o Riksdag (folkvalda)

1634 års regeringsform

- En fast organiserad central och lokal förvaltning
- 5 centrala ämbetsverk
 - o Hovrätten, Krigskollegium, Amiralitetskollegium, Kungl. Maj:ts Kansliet och Kammarkollegium
- En formell länsindelning, 23 län
 - o Länsstyrelserna bildades
 - o Landshövding (eller ståthållare) – kungens ställföreträdare
- Domväsendet organiserades med 4 hovrätter
 - o Svea (1614), Åbo (1623), Dorpat (1630 - Livland) och Göta (1634) hovrätter
- Armen organiserades med 8 kavallerier och 20 infanterier, samt några värvade förband
- Alla ämbetsmän skulle infinna sig en gång om året i Stockholm
 - o för att redovisa räkenskaper och stå till svars

Regeringsformen idag - inledning

- 1 kap. 1 §
 - o Offentlig makt utgår från folket
 - o Fri åsiktsbildning och allmän och lika rösträtt
 - o Ett representativt och parlamentariskt statskick
 - o Kommunal självstyrelse (från 1863)

Länet – statlig styrning

- Landshövding (1600-talet periodvis under generalguvernör)
 - o Ståthållare (i vissa län)
- Länsstyrelse, som fram till 1971 delades på
 - o Landskansli (allmänna ärenden, verkställande)
 - o Landskontor (skatteuppbörd)
- Häradsskrivare
 - o till 1967 (fögderi, skattelängder)
- Kronofogde
 - o 1687-1917 (fögderi, skatteuppbörd, polischef)
- Kronolänsman
 - o till 1917 (härad, övervakade lag och ordning)
- Fjärdingsman i varje socken (under länsman)
 - o till 1955
- Förvaltningsdomstol (sedan slutet 1500-talet)

Några länkar

- forvaltningshistorik.riksarkivet.se
 - o Riksarkivets förvaltningshistorik
- fho.sls.fi
 - o Förvaltningshistorisk ordbok

RÄTTSVÄSENDET

Maktfördelning

- Lagstiftande församling
 - o Folket eller folkvalada
- Verkställande makt
 - o Staten
- Dömande makt
 - o Domstolar

Rättskipning/bestrafning – Var?

- Byn
 - o Bystämman
 - Sedvanerätt – Byordningar
- Gården
 - o Bonden
 - Husaga – även rätt att aga tjänstefolk
 - Legostadgar (1664-1926)
 - www.hhogman.se/bondesamhallet.htm
- Socknen
 - o Sockenstämman (fram till 1862)
- Häradet
 - o Häradstinget
- Kyrkan
 - o Domkapitlet, kyrkorådet
- Militära
- Universitet

Rättsväsendet på 1800-talet

- Rättskipning – Lagar – Bestrafning – Straff
- Länsman – Polisväsende
- Häkten – Fängelser
- Domstolar – Åklagare – Advokater

LAGAR

Några lagar i Skåneland

- Sedvänjor
- Kristnandet på 900-talets slut (Harald Blåtand)
- 1200-talet – Skånelagen
- 1351 – Magnus Erikssons landslag (Sverige)
- 1530-talet – Reformationen i Danmark
- 1734 års lag – Sverige rikets lag
- 1766 - Tryckfrihetsförordning med offentlighetsprincipen

1734 års lag

- Giftermålsbalken
- Ärvdabalken
- Jordabalken (fast egendom)
- Byggningsbalken
- Handelsbalken (förmögenheter)
- Missgärningsbalken (straffbelagda gärningar)
- Straffbalken (verkställande av straff)
- Utsökningsbalken
- Rättegångsbalken

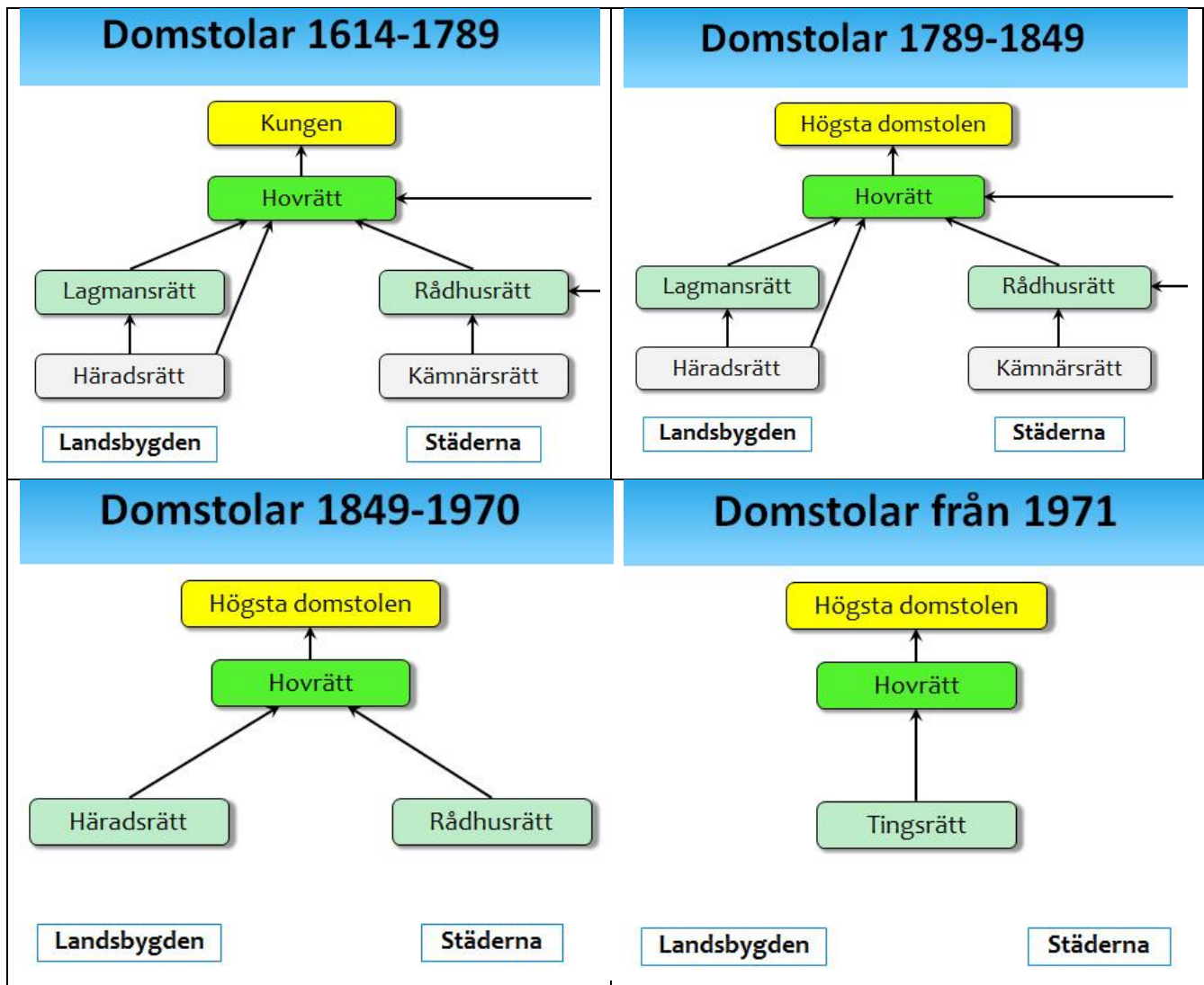
1734 års lag – Exempel

- Missgärningsbalken, kapitel 16 (om barnamord), § 3

Förgiör, eller fördrifwer, kona sitt foster; miste lifwet.
Samma lag ware om then, som thertil råder och hielper.

DOMSTOLAR

Domstolar i Sverige

Häradsrätterna

- Har lång historia bakåt i tiden
- Sammanträdde på tingsplatsen
- Häradshövding + 12 nämndemän
- Ordning från 1734
 - o Vinterting (mellan Knut och april)
 - o Sommartering (mellan Valborg och Midsommar)
 - o Höstting (September till November)
 - o Urtima ting (Extrainsatt)

Tjänstemän

- Häradshövding
- Lagmän
 - o Kan lagen och kan läsa upp den vid behov
- Skrivare
- Kronolänsman
 - o Ofta åklagare i brottsmål
- Fjärdingsmän

Domsaga

- Började införas på 1870-talet
- Flera mindre härader sammanfördes i större tingslag = domsaga
- Uppgick 1970 i de nya tingsrätterna
- Exempel:
 - o Bara häradsrätt (1651-1899)
 - o Torna och Bara domsaga (1900-1970)
 - o Lunds tingsrätt (från 1970)

BESTRAFFNINGAR

Bestraffningstyper

- Ofta två eller flera straff
 - o Kyrkliga
 - o Världsliga
- Olika typer
 - o Kroppsliga straff
 - o Fängelse
 - o Böter
 - o Förlora samhälleligt anseende

Exempel: Peter Trulsson Holmberg

- Född 2 oktober 1780 i Allerum
- Skomakare i Jonstorp, gift 2 gånger, 6 barn
- Dömd 1834 för 3:e resans stöld
 - o Stöld av djurhud, värd 5 Riksdaler
- Hovrättens över Skåne och Blekinge 1821-1947 AI:32 (dombok våren 1834)
 - o NAD: SE/LLA/11087:01/A I/32 (finns ej skannat)
 - Dom meddelas i § 44, 16 april 1834

... Holmberg, tilltalad och dömd 14 mars 1834 i Luggude häradsrätt, ... avstraffas med fem par spö, tre slag av paret och en söndag i Jonstorps kyrka undgå uppenbar Kyrkoplikt, samt därefter å Malmö fästning hållas till allmänt arbete i tre år. Målsägaren har återbekommit den tillgripna huden och fordrar ej vidare ersättning.

DOMBÖCKER

Bara häradsrätts arkiv

- Bara härradsrätts arkiv (1651-1899)
 - o NAD: [SE/LLA/10003](#)
 - o 34 hyllmeter
- Indelning
 - o AIa: Domböcker – lagtima ting
 - o AIb: Protokoll – urtima ting
 - o AIIa: Uppbuds- och lagfartsprotokoll
 - o AIIb: Inteckningsprotokoll
 - o AIIc: Förmynderskapsprotokoll
 - o DII: Stämmings- och uppskovslistor
 - o FI: Inneliggande handlingar
 - o FII: Bouppteckningar

Fördjupade studier

- Inneliggande handlingar (FI)
- Småprotokollen (AII)
- Konkurer (FIII)

HJÄLPMEDEL – INGÅNGAR

Ingångar till domböckerna

- Husförhörslängder och församlingsböcker
 - o Kolumnen om frejd/anteckningar (högra sidan)
- Från fängelsearkiven
- Häradshäktens arkiv
- Länsstyrelsens förhørsprotokoll
- Listor i häradsrättens arkiv
 - o Saköreslängd
 - o Stämnings- och uppropslistor
 - o Uppbudslistor (lagfarter)

Register – till din hjälp

- I arkivmaterialet
- Namnlistor
 - o Gjorda av arkivarier eller privatpersoner
 - Riksarkivet: Digitaliserade register
 - NAD: [SE/RA/870001](#)
- Sökbara databaser

Mera tips

- Svenska dagstidningar (KB)
- Polisunderrättelser (från 1878)
- Barnavårdsnämnder (1917-1982)
- Polisarkiven
- Regionarkivens likavdelningar
- Konsulat och UD

Länkar

- Riksarkivet: [Arkivguider](#)
- Riksarkivet: [Förvaltningshistorik – Allmänna domstolar](#)
- Riksarkivet: [Digitaliserade register till domstolsarkiven](#)
- Kungliga Biblioteket: [Svenska dagstidningar](#)
- DDSS: [Så söker man i domböcker](#)

EXEMPEL

Exempel: Bara vårting 1876

- Bara häradsrätt (M) AIa:189 (1876) AD Bild 6o (AID: [v466687.b6o](#))
- Början av boken:
 - o 14 februari 1876 börjades lagtima vårtinget med Bara Härad å tingstället Dalby, därvid undertecknad t.f. domhavande och vice häradshövding biträdades av följande häradets 12 ordinarie nämndemän:
 - o Kronolänsman anmälde sig som vakthavande under tinget
 - o Sedan rättens ordförande och ledamöter första dagen bevisat gudstjänst i Dalby kyrka, sammanträdde rätten första dagen klockan 12.
 - o Över lagfarter, inteckningar, förmynderskap, äktenskapsförord, bouppteckningar och morgongåvobrev samt lösöreköp förs särskilda protokoll. Till tinget uppskjutna eller instämnda tvistemål och brottsmål samt övrigt återfinns här.

- Sammanträdesdagar
 - o Varje dag antecknades närvarande nämndemän
 - o 14 februari – alla 12 nämndemän
 - o 15 februari – 6 nämndemän deltog
 - o 16 april – 11 nämndemän
 - o 6 juni – 4 nämndemän
 - o 7 juni – 7 nämndemän
 - o 15 juni – 12 nämndemän
- Totalt 174 paragrafer
 - o § 170-172: 3 nämndemän slutar som nämndemän (AID: [Bild 3090](#))
 - o § 173: Handlar om en bouppteckning
 - o § 174: Kronofogde A. G. Gustafsson framför förslag till snöskottningsordningen i häradet och kallat väghållningsskyldiga från alla socknar i häradet.
- Domboken undertecknad av Gustaf Ripa
- Efter paragraferna är 7 anteckningar gjorda över dels personer förda till cellfängelset i Malmö, dels om laga syn på några fastigheter
- Sist i domboken: Saköreslängd

Bara varting 1876 – Saköreslängd

- Bara häradsrätt (M) AIa:189 (1876) AD Bild 3120 (AID: [v466687.b3120](#))
 - o 35 böter utdömdes
 - o Böterna delades mellan Konungens ensak, Kronan, Häradet och Åklagare/Målsägare, samt De fattigas andel

Pigan Cecilia Hansdotter i Hjärup dömdes 19 april till böter 13 kr och 24 öre för olovlig avvikande ur tjänst. Målsägare åbo Ola Jönsson fick hälften, de fattiga andra hälften. Paragraf nr 54 i samma bok.

- Bara häradsrätt (M) AIa:189 (1876) AD Bild 950 (AID: [v466687.b950](#))
 - o § 54 (10 april)
 - Dom meddelas (Utslag)
 - Hänvisas till § 29
- Bara häradsrätt (M) AIa:189 (1876) AD Bild 580 (AID: [v466687.b580](#))
 - o § 29 (15 februari)
 - Hänvisas till tidigare förhandling HT 1875 § 100
 - Sammanfattning av ärendet
 - Dom kommer att meddelas 10 april

Exempel: Bara hösting 1843 – Dombok

- Saköreslängd
 - o Bara häradsrätt (M) AIa:97 (1843) AD Bild 2230 (AID: [v466595.b2230](#))
- Lagfartsprotokoll
 - o Bara häradsrätt (M) AIa:97 (1843) AD Bild 2250 (AID: [v466595.b2250](#))
 - o 1846-1899 i separata protokollböcker (AIIa)
- Äktenskapsförord
 - o Bara häradsrätt (M) AIa:97 (1843) AD Bild 2390 (AID: [v466595.b2390](#))
- Förmyndarärenden
 - o Bara häradsrätt (M) AIa:97 (1843) AD Bild 2410 (AID: [v466595.b2410](#))
 - o 1846-1899 i separata protokollböcker (AIIc)

ANDRA EXEMPEL

Bara vårting 1843 – Bouppteckningar

- Serie FIIa
- Bouppteckningar 1894 – Bara
 - o NAD: [SE/LLA/10003/F II a/85](#)
 - o Bara häradsrätt (M) FIIa:85 (1894) AD Bild 40 / sid 1 (AID: [v159089.b40.s1](#))

Inskrivningsdomare

- Lagfartsböcker 1875-1939
 - o Tillhör häradsrätt eller domsaga
- Lagfartsbok – Bara och Torna
 - o Blentarp nr 9
 - Inskrivningsdomaren i Torna och Bara domsaga (M) CI:1 (1875-1939) AD Bild 750 / sid 63 (AID: [v486946.b750.s63](#))
 - ¼ mantal insockne frälse i Blentarp socken

Renoverade domböcker

- En gång om året skrevs domböckerna av och skickades in till Advokatfiskalen vid hovrätten.
- Göta Hovrätt – Advokatfiskalen
 - o NAD: [SE/VaLA/03825/03](#)
 - o 3137 hyllmeter
 - o AD har skannat en del fram till c:a 1730
- Renoverade domböcker Lunds rådhusrätt 1730
 - o Göta Hovrätt - Advokatfiskalen Malmöhus län (M) EVIIBAA:3991 (1730) AD Bild 20 (AID: [v279662.b20](#))

Lagfartsprotokoll: Köpebrev

- Luggude häradsrätt A1a:144 (ST 1829) AD Bild 3730 (AID: [v461652.b3730](#))

Saköreslängd: Lönskaläge

- Torna häradsrätt (M) A1a:333 (1871) AD Bild 2760 (AID: [v468391.b2760](#))

Drängen Jöns Persson från Svenstorp skall för lönskaläge med pigan Bengta Jeppsdotter i Igellösa, jämlikt 18 Kap 9§ Strafflagen, böta 10 Riksdaler Riksmünt till Kronan. §9 i domboken.

Häradshäkte – 1852

- Torna och Bara häradshäkte (M) Ö:2 (1852-1869) AD Bild 40 (AID: [v480189.b40](#))

12 januari 1852: Jöns Svensson, 22 år, född i Tjörnarps socken, av medelmåttig växt, ljus hår, blå ögon. Häktad av polisbetjänt i Lund för begången stöld.

12 januari 1852 vid Bara häradsrätt varit för rätta, men målet uppskjutet för anskaffande av prästbevis.

13 januari återsänd till Länshäktet i Malmö.

Fängelse

- Malmö centralfängelse (M) DIIIa:2 (1826-1838) AD Bild 1440 / sid 126
(AID: [v446357.b1440.s126](#))

Peter Trulsson Holmberg, Fånge No 126, intogs å Allmänna arbetsinrättningen 1 maj 1834. På 3:dje resan stöld dömd till 3 års allmänt arbete genom Kongliga Hovrättens över Skåne och Blekinge utslag den 16 april 1834.

Född i Allerums socken av Malmöhus län 4/10-1788, har brunt glest hår, blå ögon, ovalt ansikte och ordinär växt. Är något koppärrig och 5 fot och 5 7/8 tum lång.

Mantalskriven i Jonstorps socken Malmöhus län 1834.

Föräldrar och nära anhöriga: Föräldrarna döda. Framför att 2 bröder lever. Varit skomakare på landet. Är gift – hustru och 3 barn levande.

Häradsskrivare

- Underställd Kronofogden på Landskontoret (Länsstyrelsen)
 - o Jordeböcker och mantalslängder
- Häradsskrivaren i Torna och Bara fögderi (M) FIa:1 (1865) AD Bild 40
(AID: [v351501.b40](#))
 - o Mantalslängd 1865 – Torna och Bara
 - o Bjällerups socken

INNEHÅLL I ARKIVEN

Kyrkoarkiv

- **Födda, vigda, döda, flyttningar**
- **Husförhörslängder, församlingsböcker**
- Obefintlighetböcker
- Absolutionslängder
- Kummunionslängder (nattvard)
- Konfirmationsböcker
- Bilagor till kyrkoböckerna
- **Flyttningsattester**
- Gravböcker
- Faderskaps erkännanden
- Kyrkans **räkenskaper**
- Sockenstämmoprotokoll (fattigvård)
- Kyrkobyggnader, begravningsplatser, kyrkans fastigheter, personal

Häradsrätter/Rådhusrätter

- **Domböcker**
- Renoverade domböcker
- Akter och register i olika ärenden
- **Domar** (tvistemål, brottsmål)
- Utslag från hovrätter och högsta domstolen
- Stämningslistor

- **Saköreslängder**
- Uppbud och **lagfartsböcker**
- Inteckningsprotokoll, tomträtter
- Förmyndare, gode män
- Äktenskapsförord, morgongåvobrev, boskillnad
- Syneprotokoll
- Inneliggande handlingar
- **Bouppteckningar**
- Konkurer
- Riksdagsmannaval, Landstingsmannaval
- Administration, dagböcker, expedition, räkenskaper

Landskontor (länsstyrelsen)

- Protokoll, koncept, diarium, kungliga brev, skrivelser
- Liggare, förteckningar
- Prövningsnämnder
- **Mantalslängder**
- Taxeringslängder, skattelängder, annotationsböcker
- Deklarationer (privata, bolag, föreningar, fastigheter)
- Militära handlingar
- indelningsverk/roteringsverk, **rusthåll**
- **Jordeböcker**, tionde, skatteuppbörd
- Räkenskaper, **barnhus**, boställen, egendomar, personal, löner

Landskansli (länsstyrelsen)

- Protokoll, koncept, inkomna skrivelser, **diarium**, supplikdiarium
- Liggare, register, förteckningar
- **Skrivelser** från hovrätter, centrala myndigheter och kungliga brev
- **Skrivelser** från lokala myndigheter och enskilda, ansökningar
- Avgångna brev och skrivelser
- Polis- och fångvårdsärenden, straffarbeten
- Socialvårdsärenden, vapen, veterinärer
- Lantmäterihandlingar, krigsmaktens bötesförteckningar
- Passhandlingar, resanden, skjutsdagböcker, vägar
- Exekutiva auktioner, expropriationer
- Handels- och föreningsregister, näringsliv, yrkeutövning

Militära arkiv

- Krigskollegium
- **Regementens** arkiv
- Roterings- och utskrivningslängder
- **Generalmönsterrullor**
- **Båtmansrullor**, flottans arkiv
- Krigshandlingar, olika krig, kartor
- Meritförteckningar, pensionärskassor
- Kyrkoarkiv
- Domböcker